

**Compareixença del Dr. Javier Lafuente, rector de la Universitat Autònoma de Barcelona i president de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques, davant la Comissió de Recerca i Universitats del Parlament de Catalunya el 18 de gener de 2022**

Diputades, diputats,

Comparec avui aquí, a petició d'aquesta comissió del Parlament de Catalunya, com a rector de la Universitat Autònoma de Barcelona i president de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP), una associació que agrupa les vuit universitats públiques del país.

Les universitats que configurem l'ACUP concebem l'educació superior com un servei públic i, com a tal, tenim l'obligació d'assegurar l'equitat en l'accés, la igualtat d'oportunitats i, alhora, l'excel·lència i la qualitat acadèmiques.

La Universitat Autònoma de Barcelona, com la resta d'universitats públiques, ha de constituir un instrument per al progrés social, econòmic, cultural i tecnològic del país, en què la docència, la recerca i la transferència de coneixements esdevinguin oportunitats de creixement per al jovent, i la formació al llarg de la vida aporti noves capacitats, individuals i col·lectives, com a societat basada en el coneixement.

L'ACUP té també el compromís de treballar per aturar la regressió que pateix la llengua catalana en la docència i la recerca. En aquest sentit, vull destacar que els rectors de les vuit universitats vam subscriure el passat mes de juliol, amb els representants del moviment estudiantil, el *Compromís contra la crisi educativa*, que, entre els seus objectius, en fixa alguns d'ambiciosos però molt necessaris per permetre la defensa de la llengua pròpia del nostre país. Aquests objectius només es podran assolir amb el treball de tots els actors que formem part de l'ecosistema, també dels dirigents polítics del país.

***Universitat pública de qualitat***

Un altre dels eixos estratègics que caracteritza el sistema públic d'educació de Catalunya és l'aposta clara per la qualitat de la docència dels seus estudis, una qualitat plenament certificada a través de l'acreditació institucional, un segell que han anat aconseguint els diferents centres docents de les universitats públiques del país. Aquest és un fet que s'ha aconseguit fonamentalment amb molts esforços, sobretot del personal, i que també demostra el clar compromís de les nostres universitats amb la societat malgrat la manca de recursos.

Vull recordar que les universitats catalanes assoleixen uns resultats notables amb uns recursos clarament insuficients. Aquesta manca evident de recursos en condiciona greument el futur i en limita en gran manera l'impacte social com a generadores i transmissores de coneixement.

## ***Universitat i territori***

La universitat és la principal institució en la generació i la promoció del coneixement, i un agent clau en el procés per identificar i fer front als grans reptes de la societat. En els darrers anys, estem veient que la relació de les universitats amb l'entorn social més immediat està vivint canvis profunds, i avança cap a un entorn que afavoreix la interacció i la col·laboració entre els actors que en formen part. Es tracta d'una universitat molt més oberta a la societat, i amb un impacte real en els seus territoris naturals (el que podem anomenar el seu *ecosistema*); és la universitat que promou la mateixa Comissió Europea en el marc de les seves polítiques estratègiques (com ara Horizon Europe o l'estratègia regional d'especialització intel·ligent), amb enfocaments integrats de desenvolupament socioeconòmic dels territoris per crear veritables regions de coneixement en les quals les universitats tindran un paper central com a elements tractors i dinamitzadors.

Aquesta aproximació al territori implica la participació activa dels diferents actors de la quàdruple hèlix (govern, acadèmia, empreses i societat civil) en l'elaboració i l'aplicació d'estratègies d'innovació social i econòmica, d'acord sempre amb les necessitats i les potencialitats d'aquest territori.

Per impulsar aquesta transformació calen noves fórmules de col·laboració entre els actors, així com noves fórmules de govern participatiu, amb aproximacions flexibles, obertes i dinàmiques, que fomentin l'experimentació, l'aprenentatge i l'adaptabilitat. El paper de les polítiques regionals i locals per facilitar i acompanyar aquests processos és clau. No només cal promoure espais de trobada i de col·laboració entre actors diversos, sinó que sovint cal adaptar els marcs reguladors, calen nous incentius, noves formes de finançament i noves maneres de gestionar el risc compartit. Les administracions públiques també tenen un paper clau per garantir que aquestes iniciatives transformadores siguin equitatives i justes en termes econòmics, socials i ambientals, i segueixin un enfocament de recerca i innovació responsables (RRI). Un dels elements clau dels ecosistemes d'RRI és que disposin d'estructures, mecanismes i espais que promoguin una visió sistèmica dels reptes del territori i facin possible la col·laboració dels actors per donar-hi resposta.

La universitat té l'obligació d'assumir el lideratge d'aquest ecosistema de coneixement i contribuir a la transformació del territori cap a models més justos i sostenibles. I té la capacitat per fer-ho. Simultàniament, el marc polític del govern ens haurà d'ajudar en aquest propòsit.

## ***Nou model de finançament***

La Universitat Autònoma ha defensat i reivindicat reiteradament el paper de les universitats públiques catalanes com a institucions que contribueixen decisivament a la construcció d'una societat més justa, democràtica, responsable, equitativa i socialment compromesa, i té el convenciment que l'actual model de finançament entorpeix aquesta important missió universitària.

En aquest sentit, és fonamental avançar urgentment cap a un nou model de finançament per a les universitats, un model que sigui just i equitatiu i que reflecteixi clarament les necessitats i les singularitats de les diferents universitats públiques catalanes.

Amb la recuperació del Departament de Recerca i Universitats i amb el Pressupost de 2022, s'inicia un camí que mostra la voluntat de posar fi, lentament, a les dificultats i mancances financeres i estructurals de les universitats.

Un altre factor important a destacar és l'augment de la corba demogràfica, pel qual el nombre de persones que volen accedir al sistema universitari creix any rere any. Aquest fet produeix un increment en la nota de tall que provoca que un alt nombre de persones no puguin accedir als estudis a què opten. En els propers sis anys s'espera que el nombre de persones matriculades a les proves d'accés a la universitat (PAU) encara s'incrementi considerablement.

### ***Finançament***

La crisi econòmica iniciada l'any 2008 va suposar un cop molt dur en el finançament de les universitats públiques catalanes. Les aportacions del pressupost de la Generalitat a les universitats van ser greument retallades, i en part es va concebre l'augment de preus i taxes d'aleshores per pal·liar aquestes greus restriccions pressupostàries.

Tot i així, malgrat les considerables restriccions econòmiques que les universitats públiques catalanes han patit durant els darrers anys, aquestes han assumit la seva responsabilitat amb el país garantint l'equilibri pressupostari.

Les universitats públiques catalanes ocupen posicions rellevants en diversos i importants rànquings estatals i internacionals gràcies a l'esforç de la comunitat universitària i a la bona feina feta anys enrere. Aquesta situació està en perill, atès que el finançament actual és inferior al que teníem fa més d'una dècada. En canvi, amb un finançament adequat les universitats públiques catalanes podrien mantenir i enfortir la seva qualitat i el seu prestigi en recerca, docència i transferència de coneixement.

Si parlem en concret de finançament de les universitat públiques, cal destacar que un dels aspectes que les ha pressionat més ha estat l'increment dels costos de capítol I. Durant tres cursos seguits, des del 2018 fins al 2021, i sense cap increment de finançament, el sistema públic universitari ha hagut de fer front a un augment de costos de personal de 40 M€, tant pel creixement vegetatiu com pels costos de la Seguretat Social.

Un altre element important a tenir en compte és el fet que, d'acord amb el darrer informe de la Sindicatura de Comptes, les transferències de la Generalitat de Catalunya només cobreixen el 80 % de les despeses de personal de les universitats públiques.

Malgrat aquestes limitacions, les universitats públiques catalanes s'han mantingut en posicions destacades en els diferents rànquings internacionals, tal com esmentava anteriorment, i han demostrat així la seva alta capacitat d'adaptació i uns indiscutibles

índexs d'eficiència del sistema. Però aquesta situació no es pot perllongar més en el temps i, per aquest motiu, avui vull aprofitar aquesta compareixença per demanar clarament al Parlament que prengui partit i aposti per una millora inequívoca del finançament de les universitats del sistema públic del nostre país.

Amb referència a la Universitat Autònoma de Barcelona, hi ha un problema addicional que, alhora, és un dels nostres principals actius: el campus. La UAB disposa d'un campus d'aproximadament 200 hectàrees, en el qual se situen els diferents centres docents universitaris (excepte els de l'àmbit hospitalari), instituts de recerca propis, instituts de recerca consorciats i instituts del CSIC i de l'IRTA. Dins del campus tenim deu centres d'excel·lència Severo Ochoa i unitats d'excel·lència María de Maeztu (en tot l'Estat n'hi ha 65). Aquesta heterogeneïtat permet afrontar la cerca de solucions als reptes de la societat, cada vegada més complexos i canviants, d'una manera multidisciplinària que consideri les diferents visions.

Com ja he dit, aquesta complexitat del campus ens agrada i ens dona forteses, però simultàniament és un punt feble. Som una ciutat amb més de 50.000 persones, amb allotjament per a unes 2.300 persones, amb carreteres, transport públic propi i gestió de residus, amb boscos... però sense finançament específic. La UAB rep el mateix finançament que rebria si estigués situada enmig d'una gran ciutat.

### ***Universitat internacional***

Una de les estratègies que estem seguint la majoria de les universitats públiques catalanes és el programa Universitats Europees de la Unió Europea. Aquest programa pretén que inicialment un 5 % de les universitats europees hi participin i que aquesta participació s'incrementi, lleugerament, de manera progressiva. En aquests moments, cinc de les vuit universitats públiques catalanes participen en aliances dins aquest programa.

La UAB, a través d'ECIU, té l'objectiu d'introduir els reptes de la societat en la formació dels nostres estudiants. Els reptes que arriben a les diferents universitats que formem part d'ECIU els difonem per crear equips pluridisciplinaris i internacionals que siguin capaços d'afrontar la solució a aquests reptes reals de la societat tenint en compte les diferents visions Nord-Sud, tecnològica-social...

### ***Falta d'inversions***

La falta d'inversions ha estat una constant en els darrers anys. Parlo de més de deu anys, i això ha provocat un deteriorament continu de les infraestructures universitàries. Aquesta manca d'inversions ha contribuït negativament en la possibilitat de mantenir actualitzades infraestructures cabdals per al desenvolupament òptim de les activitats pròpies de les universitats, com ara el manteniment dels edificis, l'actualització de l'equipament científic i l'actualització de les tecnologies de la informació.

### ***Taxes***

Una de les reivindicacions de l'ACUP en els darrers anys ha estat que es redueixin progressivament les taxes i preus universitaris aplicats per la Generalitat des de l'any 2012 fins a assolir una reducció aproximada del 30 %, i que es compensi les universitats públiques per aquesta reducció amb un augment de la transferència pública equivalent a l'impacte de la reducció, la qual cosa comporta un augment de les transferències, a banda de l'increment pressupostari. Aquesta petició ja ha estat acomplerta per aquest parlament.

En aquest sentit, s'ha proposat arribar a un preu de matrícula dels títols oficials de grau i de màster similar al de la mitjana dels països de l'OCDE, que inclogui un programa ambiciós de beques, beques salari i beques per mobilitat, així com el foment de la plena participació de l'alumnat en la vida universitària.

De fet, el mateix Pacte Nacional per a la Societat del Coneixement, promogut per la Generalitat, estableix i fixa com a objectiu a assolir aquesta reducció de preus i taxes universitàries. Hem de tenir ben present que els augments que es van dur a terme l'any 2012 van situar Catalunya en la part més alta dels preus i taxes de l'Estat i també a escala europea. Aquest fet resta atractiu a l'oferta acadèmica de les universitats públiques catalanes, tenint en compte que en molts sistemes universitaris europeus hi ha gratuïtat dels estudis (juntament amb un important paquet de beques i ajuts a l'alumnat) o unes taxes molt reduïdes.

En relació amb el sistema de beques, no vull deixar de recordar que alguns d'aquests ajuts (per exemple, les beques per matrícula d'honor de l'alumnat de batxillerat) no són compensats i van a càrrec dels pressupostos de cadascuna de les universitats.

Actualment, el compromís del Govern de la Generalitat és tendir a l'equiparació dels preus entre graus i màsters oficials. Reclamem que aquestes mesures es duguin a terme sense perjudicar en cap cas el finançament de les universitats públiques.

### ***Recerca***

Un dels eixos vertebradors del nostre país és la recerca, entesa com a motor de canvi social; una recerca que ens permet oferir una docència actualitzada i de qualitat.

D'altra banda, la transferència de coneixements generats per una recerca de qualitat ens permet impulsar la creació d'empreses derivades (*spin-off*) i empreses de base tecnològica que permetran impulsar una economia basada en el coneixement.

I aquí també interpel·lo directament aquesta comissió, perquè ajudeu les universitats en la retenció i captació de talent. Cal retenir el talent que es genera a les nostres universitats amb polítiques que ho fomentin i alhora captar el talent de fora invertint en programes que impulsin aquesta acció.

Voldria destacar que l'últim informe del CDTI sobre els resultats d'Espanya al programa Horitzó 2020 situa Catalunya com a capdavantera en l'obtenció de fons, amb un 28,8 % de tot l'Estat, i que la Universitat Autònoma de Barcelona és la primera universitat

generalista després de les politècniques de Madrid i Catalunya. D'altra banda, entre les vint institucions amb més èxit hi ha deu universitats, quatre de les quals són membres de l'ACUP.

### ***Les persones***

No voldria acabar sense esmentar el factor fonamental i pilar del nostre sistema universitari: les persones. Les persones que formen part del personal d'administració i serveis (PAS) i el personal docent i investigador (PDI) constitueixen un equip de qualitat i responsabilitat imprescindibles per mantenir l'alt nivell i el prestigi indiscutible de les nostres universitats.

A partir de la crisi econòmica del 2008, les retallades i restriccions pressupostàries ens han portat a perdre dues generacions. Actualment, ens trobem amb un envelliment notable de les nostres plantilles que ens situa en una mitjana d'edat de 58 anys.

La raó d'aquesta situació s'inicia amb la congelació de la taxa de reposició i continua amb valors baixos durant anys. Però un altre factor determinant que ens afecta clarament és la limitació de la capacitat de contractació. Aquest límit l'estableix la Generalitat de Catalunya i és una de les restriccions que demanem insistentment que s'elimini.

Tot això ha provocat un increment notable de la plantilla del professorat no estable, amb tot el que aquesta realitat implica. Per exemple, a la UAB el 52 % de la docència la imparteix professorat associat. Aquesta realitat afecta tot el sistema i és necessari posar-hi remei urgentment.

Torno a agrair l'oportunitat de comparèixer davant d'aquesta comissió i quedo a la vostra disposició per respondre les preguntes que considereu.